

Europeizacja okołoakcesyjna Finlandii

KRZYSZTOF KACZMAREK

DR

ORCID: 0000-0001-8519-1667

Politechnika Koszalińska, Wydział Humanistyczny

e-mail: puola1972@gmail.com

Słowa kluczowe: Finlandia, finlandyzacja, europeizacja, negocjacje akcesyjne, EFTA, Unia Europejska

Abstrakt Celem artykułu było ukazanie mechanizmów, które doprowadziły do integracji Finlandii z Unią Europejską. Finom, którzy po II wojnie światowej znaleźli się w radzieckiej strefie wpływów, udało się zbudować państwo dobrobytu i w pełni zintegrować się z Europą Zachodnią. Ze względu na położenie geopolityczne europeizacja Finlandii miała i ma szczególny przebieg.

Around the accession Europeanization of Finland

Keywords: Finland, finlandization, Europeanization, accession negotiations, EFTA, the European Union

Abstract The aim of the article is to show the mechanisms that led Finland to integration with the European Union. Despite finding themselves in the Soviet sphere of influence after World War II, the Finns managed to build a welfare state and fully integrated with Western Europe. Due to its geopolitical location, the Europeanization of Finland had a special course.

Wprowadzenie

Po zakończeniu II wojny światowej Finlandia znalazła się w radzieckiej strefie wpływów, jednak jej status był odmienny od tego, jaki zastosowano w Europie Środkowo-Wschodniej – w polityce zagranicznej uzależniona od Związku Radzieckiego (ZSRR), w polityce wewnętrznej zachowała samodzielność. Jednocześnie państwo to zostało zmuszone do wypłacania Moskwie reparacji wojennych, a przez pierwsze powojenne lata na jego terytorium stacjonowali czerwo-noarmiści. Aż do wyboru Michaiła Gorbaczowa na sekretarza generalnego Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Związku Radzieckiego (KC KPZR) polityka zagraniczna Finlandii polegała przede wszystkim na niedawaniu wschodniemu sąsiadowi jakiegokolwiek powodu do

niezadowolenia w zamian Wielki Brat nie ingerował w sprawy wewnętrzne. Niemniej udział Finlandii w organizacjach międzynarodowych był zawsze konsultowany z władzami radzieckimi. Relacje ZSRR z Finlandią dały początek pojęciu finlandyzacji, które oznacza ograniczenie przez obce mocarstwo polityki zagranicznej państwa w zamian za brak ingerencji w sprawy wewnętrzne. Dzięki realizowanej wówczas strategii politycznej, Finlandia stała się pomostem między Wschodem a Zachodem. Działania władz, a szczególnie dyplomacji Finlandii w okresie zimnej wojny, dały podstawy późniejszego rozwoju gospodarczego.

Obecnie kraj ten jest członkiem Unii Europejskiej i jest postrzegany jako bezpieczne państwo dobrobytu, jednak droga do politycznej i gospodarczej integracji z Europą Zachodnią była szczególna i uzależniona od sytuacji międzynarodowej, co stanowiło sprawdzenie skuteczności fińskiej polityki.

Głównym celem badawczym tego artykułu było podjęcie próby usystematyzowania zjawisk społecznych, politycznych i gospodarczych zachodzących w Finlandii w okresie integracji tego państwa ze strukturami Europy Zachodniej. Dla jego osiągnięcia autor postawił główne pytanie badawcze – które zjawiska i procesy polityczne spowodowały przystąpienie Finlandii do Unii Europejskiej, a które były skutkiem akcesji.

Zrozumienie położenia Finlandii na arenie międzynarodowej w okresie bezpośrednio poprzedzającym akcesję wymagało skorzystania z metody historycznej. Dzięki podejściu historycznemu można zrozumieć przyczyny uzależniania przez Finów swojej aktywności na arenie międzynarodowej od władz w Moskwie. Zastosowana została również metoda analizy systemowej, która pozwoliła na zrozumienia powiązań między systemem politycznym Finlandii, a jej systemem społecznym, szczególnie w kontekście referendum akcesyjnego. Ze względu na próbę ukazania wyjątkowości integracji tego państwa na tle pozostałych członków Unii Europejskiej, zastosowano także metodę porównawczą. Z kolei badanie zmian zachodzących na skutek integracji w fińskim systemie prawnym wymagało zastosowania metody instytucjonalno-prawnej. Autor zastosował także koncepcję wielopoziomowego zarządzania pozwalającą zbadać wpływ integracji europejskiej na Finlandię w kontekście rozwoju ponadnarodowego. Ostatnią z głównych metod badawczych wykorzystanych w niniejszym artykule było podejście europeizacyjne w odmianie *ad-extra* (na zewnątrz), które pozwoliło na zbadanie interakcji między Finlandią i Federacją Rosyjską.

Europeizacja przedakcesyjna Finlandii

Nie istnieje jednoznaczna definicja europeizacji, stąd też na potrzeby niniejszego artykułu przyjęto uściślenie tego pojęcia zaproponowane przez Janusza Ruszkowskiego, który wskazuje, że europeizacja to również „wynikające z siły grawitacji UE wielorakie oddziaływanie oraz transfer rozwiązań, zasad, reguł, wartości lub standardów z poziomu europejskiego na poziom narodowy lub odwrotnie, a następnie ich zastosowanie i efekt wywołany taką implementacją” (Ruszkowski, 2010, s. 8). Poza dwoma podstawowymi i najczęściej wymienianymi typami europeizacji (*top-down* i *bottom-up*) autor ten wymienia trzeci typ europeizacji – *ad-extra*, polegający na oddziaływaniu instytucji europejskich na podmioty spoza Unii Europejskiej (Ruszkowski, 2010, s. 9).

W przypadku podjęcia próby analizy europeizacji przedakcesyjnej Finlandii nie należy ograniczać się jedynie do badania procesów zachodzących w tym państwie w okresie bezpośrednio poprzedzającym przystąpienie do Unii Europejskiej i będących skutkiem ustaleń negocjacji akcesyjnych. Na potrzeby tego opracowania można przyjąć, że pierwsze procesy europeizacji Finlandii, w znaczeniu integracji ze współczesnymi strukturami zachodnioeuropejskimi, zostały zainicjowane w 1955 roku, kiedy państwo to dołączyło do Rady Nordyckiej (Zygierewicz, 2005, s. 3–4).

Kolejnym, w sensie chronologicznym, etapem integracji Finlandii z Europą Zachodnią było przystąpienie do Europejskiego Stowarzyszenia Wolnego Handlu (EFTA), na podstawie oddzielnej umowy (tak zwane FIN-EFTA) w 1961 roku.

Na początku lat 80. XX wieku badacz integracji gospodarczej Finlandii ze strukturami Europy Zachodniej, Jan Stankovsky, podzielił ten proces na dwa etapy:

- pierwszy (od około 1960 do 1972 roku), charakteryzujący się tworzeniem się Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej (EWG) i EFTA,
- drugi (trwający od 1972 do 1980 roku), polegający na stopniowym zmniejszaniu stawek celnych pomiędzy państwami EFTA a państwami EWG (Stankovsky, 1983, s. 126–133).

W swoich analizach Stankovsky (1983, s. 126–133) podkreślał, że Finlandia była stowarzyszona jednocześnie z Radą Wzajemnej Pomocy Gospodarczej (RWPG). W literaturze przedmiotu z przełomu lat 70. i 80. XX wieku wielu badaczy opisywało Finlandię jako państwo pomostowe pomiędzy Wschodem a Zachodem. Jednocześnie stowarzyszenie FIN-EFTA często było wskazywane jako jedyna w swoim rodzaju forma współpracy gospodarczej zależna w równej mierze od gospodarki i polityki (Kinnas, 1979, s. 52–54). Inny badacz, David Arter (1999, s. 326), podkreślał, że warunki stowarzyszenia Finlandii z państwami EFTA były w rzeczywistości wynegocjowane w Moskwie, której Finlandia była podporządkowana pod względem wszelkiej aktywności na arenie międzynarodowej. Podobnego zdania są fińscy badacze historii politycznej Jukka Tarkka i Allan Tiitta (Tarkka, Tiitta, 1987, s. 223–224). Z kolei Wolfgang Danspeckgruber opisał Finlandię jako jedyne państwo zachowujące (w okresie zimnej wojny) równowagę w kontaktach z państwami znajdującymi się po obydwu stronach żelaznej kurtyny. Jednocześnie badacz podkreślał, że brak pełnego członkostwa Finlandii z EFTA był skutkiem nie tylko stanowiska Związku Radzieckiego, zastrzeżenia zgłaszała również Wielka Brytania (Danspeckgruber, 2005, s. 258). Z formalnego punktu widzenia w latach 1961–1986 (w 1986 roku Finlandia stała się pełnoprawnym członkiem EFTA) istniały dwie organizacje wolnego handlu: EFTA i FIN-EFTA. Decyzje podejmowane na szczytach EFTA i FIN-EFTA były niezależne. Niemniej jednak ze względów praktycznych od 1968 roku spotkania państw w ramach obu organizacji odbywały się symultanicznie, a Finlandia miała na obu taką samą pozycję jak pozostałe państwa. Badając historię Europejskiego Obszaru Gospodarczego Sven Norberg i Martin Johansson podkreślali, że w praktyce EFTA i FIN-EFTA należy traktować jako jeden podmiot, ponieważ wszelkie działania tych organizacji były zbieżne (Baudenbacher, 2016, s. 10–11).

Po stowarzyszeniu z EFTA kolejnym krokiem jaki uczyniła Finlandia w kierunku integracji z Europą Zachodnią, było podpisanie umowy o wolnym handlu z EWG w 1973 roku. Można

postawić hipotezę, że rozpoczęła się wówczas europeizacja tego państwa rozumiana jako wpływ integracji na państwo narodowe. Początkowo proces ten miał charakter asymetryczny z przewagą odgórną – w większości przypadków Finlandia dostosowywała się do regulacji obowiązujących we Wspólnocie, biorąc jednocześnie aktywny udział w wielu wspólnotowych programach naukowych, takich jak np. COST (Europejski Program Współpracy w Dziedzinie Badań Naukowo-Technicznych), ESPRIT (Europejski Program Strategiczny w Dziedzinie Badań Technologicznych), RACE (Badania i Rozwój w Dziedzinie Zaawansowanych Technologii Komunikacyjnych) i BRITE (Podstawowe Badania w Zakresie Technologii Przemysłowych Europy). W 1983 roku Finlandia została podłączona do EURONET – europejskiej sieci transmisji danych (Press release MEMO-86-158, 2013).

W celu pełniejszego wyjaśnienia mechanizmów integracji Finlandii z Europą Zachodnią należy również wspomnieć o koncepcji „Nordek” (organizacji działającej na zasadach zbliżonych do EWG, skupiającej państwa nordyckie). Pomimo trwających od 1968 roku negocjacji pomiędzy rządami Danii, Szwecji, Norwegii i Finlandii, ostatecznie „Nordek” nie powstał – w 1970 roku Finlandia odstąpiła od realizacji tej koncepcji. Według Roya Allisona (1985, s. 121–122) nie była to samodzielna decyzja Helsinek, ale wynik nacisków ze strony Związku Radzieckiego. Tapani Paavonen podkreśla, że choć plan „Nordek” pozostał jedynie teoretyczną koncepcją współpracy, dał podstawy dla przyszłych negocjacji Finlandii ze wspólnotami europejskimi – właśnie w czasie tych spotkań Finlandia po raz pierwszy prowadziła rozmowy na temat integracji (Paavonen, 2006).

Impulsem przyspieszającym zmiany nie tylko w Finlandii, ale we wszystkich państwach EFTA, była deklaracja (z 1984 r.) utworzenia Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG) (European Parliament, Briefing No 32, 1998). Zmiany te polegały przede wszystkim na dostosowywaniu krajowych standardów gospodarczych do obowiązujących we Wspólnocie Europejskiej. Według Hansa Mouritzena, w przypadku niedostosowania się państw EFTA do zasad i regulacji tworzonego rynku, całkowity spadek eksportu z EFTA do Wspólnoty mógłby zmniejszyć się o około 65% (Mouritzen, Wæver, Wiberg, 1996, s. 132).

Dzięki zeuropeizowaniu norm i regulacji krajowych, w ramach przystosowywaniu państw EFTA do przepisów Wspólnoty, Finlandia miała lepszą pozycję wyjściową do późniejszych negocjacji akcesyjnych. Niezależnie od integracji europejskiej była też państwem, w którym kładziono duży nacisk na przestrzeganie praw człowieka oraz mniejszości religijnych i etnicznych. W praktyce spełniała kryteria kopenhaskie jeszcze przed złożeniem wniosku o członkostwo w Unii Europejskiej.

Negocjacje akcesyjne

Oficjalnie niezależność i neutralność Finlandii potwierdził Michaił Gorbaczow podczas swojej wizyty w Helsinkach pod koniec 1989 roku (Kovisto, 1997, s. 128–130). Zwiastunem normalizacji stosunków dwustronnych były słowa Borysa Jelcyna wypowiedziane w czasie jego wizyty w Finlandii w 1991 roku, kiedy złożył on hołd żołnierzom fińskim poległym w czasie inwazji radzieckiej, a traktat radziecko-fiński z 1948 roku nazwał niesprawiedliwym (Jakobson, 1998, s. 104).

Polityczna debata na temat przystąpienia Finlandii do Wspólnoty Europejskiej rozpoczęła się po upadku Związku Radzieckiego, konkretne działania podjęte zostały jednak dopiero po złożeniu wniosku akcesyjnego przez Szwecję w lipcu 1991 roku. Prace związane z przystąpieniem do Unii Europejskiej prowadził rząd premiera Esko Aho (Aho, 2012). Jednak oficjalne negocjacje akcesyjne Finlandia mogła rozpocząć dopiero po podpisaniu z Federacją Rosyjską paktu o dobrym sąsiedztwie, 31 stycznia 1992 roku, który ustanowił równoprawne stosunki fińsko-rosyjskie i zastąpił porozumienie o wzajemnej pomocy ze Związkiem Radzieckim z 1948 roku. Finlandia złożyła wniosek o członkostwo w Unii Europejskiej 18 marca 1992 roku – oficjalne negocjacje rozpoczęły się pomyślnie, 1 lutego 1993 roku, i przebiegały bez zakłóceń. Nie bez znaczenia pozostaje fakt, że w tamtym czasie na czele Wspólnoty stała Dania, która miała nadzieję na wzmocnienie swojej pozycji dzięki przyłączeniu kolejnych państw północnych. Istotne było również to, że Finlandia dostosowała już większość swojego ustawodawstwa do unijnych standardów, przy okazji negocjacji akcesyjnych z Europejskim Obszarem Gospodarczym.

Nierozwiązane pozostawały natomiast kwestie rolnictwa i polityki regionalnej. Surowe warunki klimatyczne i niska gęstość zaludnienia spowodowały, że uprawa roli w Finlandii wyglądała zupełnie inaczej niż w państwach należących do Wspólnoty Europejskiej, dlatego w czasie negocjacji akcesyjnych Finowie koncentrowali się przede wszystkim na tych kwestiach. W Finlandii ceny produktów rolnych były dotowane na poziomie dwukrotnie wyższym niż w UE, stąd głównymi problemami do rozwiązania były okresy przejściowe dla wyrównania cen produktów rolnych i zmiana Wspólnej Polityki Rolnej tak, aby brane były pod uwagę szczególne potrzeby rolnictwa fińskiego (Biblioteka Sejmowa, 1999, s. 36–45). Początkowo strona fińska chciała szczególnego traktowania produkcji rolnej na terenie całego państwa, jednak w trakcie negocjacji ustalono, że dodatkowa, długoterminowa pomoc będzie przeznaczona dla obszarów położonych w szczególnie trudnych warunkach klimatycznych. Były to wszystkie tereny znajdujące się na północ od 62 równoleżnika i niektóre leżące na południe od niego. Artykuł 142 pkt 1 Traktatu (1994) dotyczącego warunków przystąpienia Finlandii do UE brzmi:

Komisja zezwoli Finlandii i Szwecji na przyznawanie długoterminowej pomocy krajowej mającej na celu zapewnienie, by działalność rolnicza utrzymywała się w określonych regionach. Regiony te powinny obejmować obszary rolnicze położone na północ od 62 równoleżnika i pewne przyległe obszary leżące na południe od niego i o podobnych warunkach klimatycznych, powodujących szczególne utrudnienia działalności rolniczej.

W trakcie negocjacji rząd Finlandii prowadził szeroką kampanię informacyjną wśród swoich obywateli. Prowadzone były również badania opinii publicznej, których wyniki były brane pod uwagę podczas pertraktacji. Było to o tyle ważnym elementem działań mających na celu przystąpienie do UE, że ewentualne przyjęcie warunków, w opinii społeczeństwa niekorzystnych dla tego państwa, mogło skutkować odrzuceniem traktatu akcesyjnego w referendum (Biblioteka Sejmowa, 1999, s. 42).

Na szczeblu politycznym negocjacje zostały zakończone 1 marca 1994 roku. Zredagowanie traktatu akcesyjnego, aktów i załączników oraz protokołów zostało zakończone 2 kwietnia

1994 roku. Po zakończeniu negocjacji nie tylko Finlandia (wraz ze Szwecją, Norwegią i Austrią) musiała dostosować swoje regulacje wewnętrzne do wspólnotowych – także dotychczasowa Unia Europejska musiała wprowadzić pewne zmiany. W kwestiach środowiska, służby zdrowia i zasad bezpieczeństwa państwa kandydujące dostały zgodę na utrzymanie wyższych lub bardziej surowych norm przez cztery lata, a podczas tego okresu przejściowego Wspólnota miała podnieść swoje standardy do poziomu nowych członków (Biblioteka Sejmowa, 1999, s. 50).

Negocjacje Finlandii z Komisją Europejską odbywały się na wielu płaszczyznach. Władze tego państwa często zapraszały do siebie przedstawicieli Unii Europejskiej. Wizyty te miały na celu przede wszystkim zapoznanie Komisji z charakterystyką rolnictwa w północnych częściach kraju. Jednocześnie wyniki negocjacji były jawne i każdy obywatel Finlandii mógł się z nimi zapoznawać na bieżąco. Prowadzone były także badania opinii publicznej mające na celu sondowanie reakcji społeczeństwa na wyniki poszczególnych etapów rozmów.

Europeizacja poakcesyjna Finlandii w pierwszych latach po akcesji

Modele europeizacji państw kandydujących do Unii Europejskiej i państw członkowskich różnią się pod wieloma względami. Najistotniejsze różnice dotyczą sposobu wywierania wpływu na te państwa przez instytucje Unii Europejskiej. Ulrich Sedelmeier zwraca uwagę na różnice europeizacji państw przystępujących do Unii Europejskiej w roku 1995 i 2004. Badacz wskazuje na jednostronną adaptację przepisów Unii przez państwa EFTA (w tym Finlandii) w ramach dostosowywania się do powstającego Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG) jeszcze przed rozszerzeniem z 1995 roku. W związku z tym presja europeizacji poakcesyjnej na Finlandię, Szwecję i Austrię była umiarkowana w porównaniu do sytuacji państw, które przystąpiły do Unii Europejskiej w 2004 roku (Sedelmeier, 2011, s. 6). To drugie rozszerzenie obejmowało państwa ze spuścizną postkomunizmu, co wymagało przeprowadzania w nich szeregu głębokich reform nawet po akcesji. W swoich pracach badacz nie określa również w sposób ścisły długości okresu, w którym do zmian zachodzących w państwie można używać pojęcia europeizacja poakcesyjna (Sedelmeier, 2011, s. 25–26). Dzięki scedowaniu części kompetencji na poziom europejski (europeizacja *bottom-up*) zmiany, które zaszły w nowych państwach członkowskich po 1 stycznia 1995 roku dotyczyły przede wszystkim polityki zagranicznej, bezpieczeństwa i obrony (pod względem gospodarczym państwa te zeuropeizowały się wcześniej).

Kiedy 1 stycznia 1995 roku Finlandia, wraz ze Szwecją i Austrią, stała się członkiem Unii Europejskiej, procesy europeizacji zachodzące w tych państwach objęły nie tylko wszystkie dziedziny życia politycznego, ale również gospodarczego i społecznego. Część badaczy zajmujących się problematyką europeizacji Finlandii podkreśla, że najważniejsze zmiany zaszły w dziedzinie polityki zagranicznej i polityki bezpieczeństwa. W większość opracowań dotyczących europeizacji Finlandii podkreśla się, że od czasu przystąpienia tego państwa do Unii Europejskiej w 1995 roku, fińska polityka zagraniczna, bezpieczeństwa i obrony została poddana znacznemu wpływowi instytucji Unii Europejskiej i stała się częścią polityki unijnej.

Pernille Riekier zwraca uwagę na podobieństwo ewolucji tych polityk we wszystkich państwach nordyckich. Badaczka podkreśla jednocześnie odmienną politykę bezpieczeństwa

Finlandii wynikającą z położenia geopolitycznego i doświadczeń historycznych tego państwa. Według Riekier odrębność fińskiej polityki bezpieczeństwa wynika z tego, że po przystąpieniu do Unii Europejskiej większość procesów europeizacji w tym państwie była wciąż w znacznym stopniu uwarunkowana zmianami zachodzącymi w Federacji Rosyjskiej. Według badaczki polityka bezpieczeństwa Finlandii jest najmniej zeuropeizowaną ze wszystkich polityk tego państwa, a wpływ Unii Europejskiej w tym zakresie jest znacznie mniejszy niż się powszechnie uważa (Riekier, 2006, s. 90–96). Wynika to z pragmatycznego podejścia Finów do sojuszy międzynarodowych i ciągłych prób znajdowania równowagi pomiędzy zobowiązaniami wynikającymi z członkostwa w Unii Europejskiej, a układaniem możliwie korzystnych stosunków z Moskwą. Tapio Raunio i Teija Tiilikainen twierdzą, że członkostwo Finlandii w Unii Europejskiej może być traktowane jako czynnik wzmacniający bezpieczeństwo i dający temu państwu potencjalnie silniejszą pozycję na arenie międzynarodowej (Raunio, Tiilikainen, 2003, s. 127–128). Inny badacz, Juha Jokela, twierdzi, że wszystkie procesy europeizacji zachodzące w Finlandii były i są podporządkowane zwiększeniu bezpieczeństwa państwa. Jednocześnie zaznacza, że według niego wszystkie zmiany zachodzące w fińskim systemie politycznym po przystąpieniu tego państwa do Unii Europejskiej były argumentowane podniesieniem poziomu bezpieczeństwa (Jokela 2013, s. 39–51).

Badacz stosunków międzynarodowych Finlandii Savino Ruà stawia tezę, że w przypadku procesów europeizacji mających miejsce w tym państwie, tematem o największym znaczeniu akademickim i praktycznym jest europeizacja Ministerstwa Spraw Zagranicznych Finlandii. Na poparcie swojej opinii Ruà przytacza następujące argumenty – po pierwsze, ministerstwa spraw zagranicznych i dyplomaci z państw członkowskich są kluczowymi podmiotami w stosunkach zewnętrznych Unii Europejskiej, a zwłaszcza w realizacji WPZiB. Z jednej strony ministerstwa te mają znaczenie w wyjaśnianiu międzynarodowych działań Unii Europejskiej. Z drugiej strony, w literaturze można znaleźć argumentacje, że działania na rzecz polityki zagranicznej na szczeblu Unii Europejskiej, a w szczególności WPZiB, mogą wywoływać zmiany na poziomie krajowym. Według badacza w celu lepszego zrozumienia procesu polityki zagranicznej Unii Europejskiej ważne jest zbadanie, w jaki sposób integracja polityczna na szczeblu Brukseli współdziała z politykami krajowymi. Po drugie, ministrowie spraw zagranicznych są zazwyczaj członkami kadr kierowniczych państw członkowskich i odgrywają ważną rolę w wewnętrznej koordynacji ich działań międzynarodowych. Tradycyjnie ministerstwa spraw zagranicznych są „strażnikami” między zagranicznymi i krajowymi wydarzeniami politycznymi. Ruà twierdzi, że aby zwiększyć wiedzę o tym, w jaki sposób Unia Europejska zmienia równowagę władzy w głównych kadrach państw członkowskich, ważne są badania nad sposobem, jak ministerstwa spraw zagranicznych dostosowują się do wymogów koordynacji polityki wspólnotowej. Po trzecie, Ruà określa integrację europejską jako duże wyzwanie dla samej istoty ministerstw spraw zagranicznych i symboli westfalskiego państwa narodowego. Według niego Unia Europejska jest systemem politycznym, w którym władza jest dzielona na różnych szczeblach i w którym podział na politykę zagraniczną i unijną jest pozbawiony sensu. Ruà podkreśla, że w celu zrozumienia sposobu w jaki proces integracji politycznej zmienia państwa narodowe w Europie,

ważne jest również zbadanie procesów europeizacji ministerstw spraw zagranicznych. Badacz zaznacza także, że jednym z głównych priorytetów Ministerstwa Spraw Zagranicznych Finlandii jest zwiększenie bezpieczeństwa państwa poprzez zapewnienie Finlandii wpływu na stosunki międzynarodowe, co przy małym potencjale tego państwa może się odbywać jedynie za pośrednictwem instytucji unijnych (Ruà, 2008, s. 3–7). Twierdzi on również, że w porównaniu z większością innych państw członkowskich, fińskie punkty wyjścia dla procesu europeizacji były dość wyjątkowe. Zagadnienia takie jak np. tradycja polityki neutralności, brak dostosowania wojskowego i członkostwa w NATO postawiły Finlandię poza europejskim mainstreamem. W związku z tym pytania dotyczące polityki obronnej Unii Europejskiej miały zupełnie inną wagę w fińskiej debacie w porównaniu z większością innych państw.

Ponadto, według badacza, udział Finlandii w polityce zagranicznej, bezpieczeństwa i obrony Unii Europejskiej stanowił nie tylko narzędzie służące do reagowania na zmiany w międzynarodowym środowisku bezpieczeństwa, ale także sposób samoidentyfikowania się Finlandii. W konsekwencji członkostwo w Unii Europejskiej przekształciło podstawy fińskiej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa (Ruà, 2008, s. 30–31).

Podsumowanie

Europeizacja w rozumieniu nie tylko integracji gospodarczej z Europą Zachodnią, ale również przyjmowania prawnych i społecznych norm zachodnioeuropejskich, zachodziła w Finlandii mimo niesprzyjającej sytuacji geopolitycznej. Przez wiele lat Finlandia była zupełnie zależna na arenie międzynarodowej od Związku Radzieckiego, mimo tego zdołała wprowadzić do swojego systemu prawnego normy prawne i gospodarcze obowiązujące we wspólnotach europejskich. Odpowiadając na pytanie badawcze zawarte we wprowadzaniu – które zjawiska i procesy polityczne spowodowały przystąpienie Finlandii do Unii Europejskiej, a które były skutkiem akcesji – można stwierdzić, że głównym katalizatorem integracji tego państwa ze wspólnotami europejskimi była destabilizacja sytuacji społecznej i politycznej za jego wschodnią granicą. Nauczona własnymi doświadczeniami Finlandia zdawała sobie sprawę z tego, że ze względu na swój niewielki potencjał nie może samodzielnie zapewnić sobie bezpieczeństwa ani pod względem gospodarczym, ani militarnym. Jednocześnie Finowie byli świadomi tego, że jeżeli nie przystąpią do Unii Europejskiej, ich znaczenie na arenie międzynarodowej będzie marginalne. Natomiast po akcesji Finlandia stała się jednym z najbardziej zeuropeizowanych państw Wspólnoty.

Istnieje wiele czynników zwiększających podatność Finlandii na europeizację. Przede wszystkim widoczna jest tendencja do reagowania na ogół – dążenie do miejsca „podstawy” Unii – w polityce Finlandii wobec Unii Europejskiej. Szczególnie we wczesnych latach członkostwa rząd fiński świadomie próbował przenieść się z peryferii Wspólnoty do jej rdzenia, aby zmaksymalizować swój wpływ polityczny. Tak zwane podejście *Musterknabe*, opisujące modelowego ucznia, jest często używane do opisu wczesnej polityki fińskiej wobec Unii Europejskiej. Pojęcie to zostało użyte między innymi przez Hansa Mouritzena i Andreeasa Wivela opisujących okołokaccesyjną europeizację Finlandii (Mouritzen, Wivel,

2005, s. 163–165). Dzięki tradycji polityki pragmatycznej Finlandia przyjmowała niemal wszystkie regulacje Unii Europejskiej bez sprzeciwów i była postrzegana przez pozostałe państwa właśnie jako „modelowy uczeń” Europy, który niczemu się nie sprzeciwił i dla którego najważniejsza jest tożsamość europejska. Jednak w tym miejscu należy wspomnieć, że Finlandia brała czynny udział w opracowywaniu regulacji, które później przyjmowała. W wielu przypadkach regulacje te były inicjowane przez to państwo.

Bibliografia

- Aho, E. (2012). *Liittyminen Euroopan unioniin*, <http://suomenhistoriaa.blogspot.com/2012/01/liittyminen-euroopan-unioniin.html> (24.01.2016).
- Allison, R. (1985). *Finland's Relations with the Soviet Union 1944–84*. London: Palgrave Macmillan.
- Arter, D. (1999). *Scandinavian politics today*. New York: Manchester University Press.
- Biblioteka Sejmowa (1999). *Negocjacje akcesyjne. Wnioski z doświadczeń Austrii, Finlandii, Norwegii i Szwecji*. Warszawa: KEN.
- Danspeckgruber, W. (2005). *Armed Neutrality: Its Application and Future*. W: S.J. Flanagan, F.O. Hampson (red.), *Securing Europe's future. A research volume from The Center for Science and International Affairs Harvard University* (s. 142–266). Dover: Taylor & Francis Group.
- European Parliament (2013). European Commission, press release MEMO-86-158, http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-86-158_en.htm (21.05.2017).
- European Parliament, Briefing No 32. *The European Economic Area (EEA) and the enlargement of the European Union*, http://www.europarl.europa.eu/enlargement/briefings/32a2_en.htm (22.05.2020).
- Jakobson, M. (1998). *Finland in the new Europe*. Westport: Praeger Publishers Inc.
- Jokela, J. (2013). Finland: Toward a More Cautious Europeanization? W: C. Bretherton, M.L. Mannin (red.), *The Europeanization of European Politics* (s. 39–51). New York: Palgrave Macmillan.
- Kinnas, J.N. (1979). *The politics of association in Europe*. Frankfurt: Campus Verlag.
- Kovisto, M. (1997). *Witness to history: the memoirs of Mauno Koivisto president of Finland 1982–1994*. Carbondale: Southern Illinois University Press.
- Mouritzen, H., Wæver, O., Wiberg, H. (1996). *European Integration and National Adaptations: A Theoretical Inquiry*. New York: Nova Science Publishers Inc. UK ed.
- Mouritzen, H., Wivel, A. (2005). Comparative analysis meets theory. W: H. Mouritzen, A. Wivel (red.), *The Geopolitics of Euro-Atlantic Integration* (s. 161–199). New York: Routledge.
- Norberg, S., Johansson, M. (2016). The History of the EEA Agreement and the First Twenty Years of Its Existence. W: C. Baudenbacher (red.), *The Handbook of EEA Law* (s. 3–42). Luxembourg: Springer.
- Paavonen, T. (2006). *The Period of Free Trade Integration in Finland's Relationship to Western Europe*. Session 82 „The Question of EEC/EC Enlargement and the Other European Countries Response, 1961–1973” at the XIV International Economic History Congress, Helsinki, 21–25 August.
- Raunio, T., Tiilikainen, T. (2003). *Finland in the European Union*. London: Psychology Press.
- Riekier, P. (2006). *Europeanization of National Security Identity. The EU and changing security identities of the Nordic states*. Abington: Routledge.
- Ruà, S. (2008). *The Europeanization of the Ministry for Foreign Affairs of Finland*. Oslo: Arena.
- Ruszkowski, J. (2010). Europeizacja ad extra w zarządzaniu zewnętrznym (external governance) Unii Europejskiej. *Rocznik Integracji Europejskiej*, 4, 7–28.
- Sedelmeier, U. (2011). Europeanisation in new member and candidate states. *Living Reviews in European Governance*, 3, 4–15.
- Stankovsky, J. (1983). The cases of Finland and Austria. W: C.T. Saunders (red.), *Regional integration in East and West*. Vienna: Palgrave Macmillan.

Tarkka, J., Tiitta, A. (1987). *Itsenäinen Suomi: seitsemän vuosikymmentä kansakunnan elämästä*. Helsinki: Valitut palat.

Traktat dotyczący przystąpienia Królestwa Norwegii, Republiki Austrii, Republiki Finlandii i Królestwa Szwecji do Unii Europejskiej. Dz.U. 2004. 90.864/29.

Zygierewicz, A. (2005). *Współpraca państw nordyckich*. Warszawa: Biuro Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu. Pobrane z: http://biurosej.gov.pl/teksty_pdf_05/i-1115.pdf (22.05.2017).